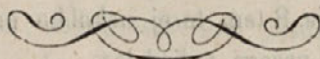

Gospodarski List

za kmetijstvo, svilorejo, obrtnijo in druge deželne potrebe.

zhaja 10. in 25
vsakega meseca.

Velja za pol leta
1 goldinar a. v.

Izdaje ga c. k. kmetijska družba goriška.

TEČAJ II. V Gorici dne 10. aprila 1870. LIST 7.

Zapopadek : 1. O posredstvih opešano kmetijstvo oživiti. 2. Ktern je prava starost mladih goved za plemo. 3. Nekoliko v Gülüihovem Krompirju. 4. O žeplanju trt (spisal L. Zerjan). 5. Kmetijski novičar.

O posredstvih opešano kmetijstvo oživiti.

Povsod se toži, da kmetijstvo vedno postaja težavnejše, in kaj je posebni vzrok tega? Gotovo pomankanje denarja. Kmetijstvo potrebuje denarjev in pomočkov, in teh ono le težko dobi. Treba je torej, da kmetijstvo posebno zagotovilo kapitalu obeča; to zagotovilo mora biti v ravnotežji posebnemu dobičku kakoršnega železnice in druge velike naprave obečajo. Dokler ne dospe kmetijstvo na ono stopinjo, da to obečati zamore, ne bode ono zamoglo kapital prisiliti, da mu postane služiven V prednostih in dohodkih, ktere kmetijstvo listemu zagotavlja, ki daje denarstvene podpore in posojila tiči ono posredstvo, ktero prisili kmetijstvo da se ono povzdigne in da mu prihaja dovelj kapitala. Kdor zamore sam, tisti je mož, in ravno tako je tudi z kmetijstvom, ono samo mora se, iz se povzdigniti, ker dovelj ima še bogatih izvirekov.

Gotovo je zdano posredstvo s tem razdelitev in vredovanje dela. Kdo ne zna, da se kmetijska opravila neenako razdelè. Pri obrtniji vidimo, da ona je neodvisna od vremenskih razmer, kar kmetijstvo ni, in da obrtnija lahko vse opravila stori z raznimi stroji, kar je v kmetijstvu le malo mogoče.

Kmetijstvo mora ohraniti svoje delavce, i treba je torej tudi o času, ko je le malo opravil, preskrbeti, da zaslužijo delavci, ker po-

tem jih je ob času velikega dela težko dobiti. Gotovo vsakteri kmetovavec le predobro zna, koliko stanejo delavci v enem letu, in te razmere v pravi red spraviti, tako da sebi in delavcem zadostujemo, je v kmetijstvu jako težavno. Nekoliko tako pomankanje popravi intenzivno kmetijstvo, katero ima razne rastline ki zahtevajo ene v tem, druge v drugem času obdelovanja. S tem torej nekoliko pripomoremo, da imamo vedno dovolj opravil za našega poljedelca.

To vender veliko stane, vender s tem tudi veliko več pridelujemo. S tem torej postane potreba, da mnogo pridelkov lahko prodamo. Menilo bi se lahko da to ni mogoče v kmetijstvu. Vender s tem ni takò. To je res, da je prodaja poljskih pridelkov odvisna od okolščin, koliko se ponuja in koliko se potrebuje in vpraša, vender zamore kmetijstvo v mnogih okolščinah te razmere vrediti.

Mi spomnimo le na uravnavo, ktera pospešuje prodajanje živine — mesa, tako tudi na posredstva, ktera pripomorejo k izboljšanju pridelkov, post pri vinu ali pri predivu, tako da se z majhnimi stroški seer le revno in slabo predivo da izvrstno izdelati.

S takim ravnanjem pripomore kmetijstvo, da tisti, ki pridelke iz kmetijstva kupujejo, kolikor je le moč, veliko porabijo od take izvrstne reči, in s tem tudi ovira, da ne pridejo pridelki iz vnanjih krajev, kateri se zdaj povsod nahajajo, kjerkoli so trgi, ki so le nekoliko dobri.

Mi mislimo torej, da nismo preveč izrekli, ko smo omenili, da kmetijstvo samo mora si pomagati. Če pa torej hočemo več po takem načinu pridelati, in s tem več prodati, moramo način kmetovanja izboljšati, in to pelja sploh k izboljšanju in k napredku kmetijstva.

Ali mnogoteri so nasprotni našemu mnenji in rečejo, bolj lahko je govoriti, kakor storiti, in trdijo, da k posebnem napredku kmetijstva je (posebno) mnogo denarja potrebno, ker tako intenzivno kmetijstvo stane vsako leto mnogo stroškov, in od kod zalogo (kapital) za delo dobiti? In nasprotniki torej zakličejo, ravno taka zaloga za tekoče stroške, ktere stanejo razne opravila ovira napredek. Mi na to le toliko odgovarjemo, da naj prvo dobro prevdarimo in preračunimo, ker zagotavljeni smo da kmetovavec, ako hoče uspešno gospodariti mora računati. Je pa obrtnija, ali kupčija, ali sploh katero podvzetje zagotovljeno,

nastopi kmalo zaupanje in s tem tudi veči pristop zalogov za kmetijstvo. Premočno se je to preziralo, in to je bilo gotovo vzrok, da so zaloge le tako malo v kmetijstvu se zamogle držati. Povsod kjer so v kmetijstvu napravili razne ustanove, post. tvornice za izdelovanje sladkorne pese v sladkor, pri katerih je torej zveza med kmetijstvom in obrtnijo vidimo veseli napredek; ravno tako tudi posuševanje močvirjev in napelovanje vode na travnike. K tem pa potrebujemo dovolj denarja, in kje ga dobiti? Odgovor je: V združbi prosti je moč, je napredek, združba je posredstvo s katerim zamore kmetijstvo tisto doseči, kar mu manjka. Žali Bog! da premalo cenimo moč take narodno — gospodarske zadeve. In kje je vzrok tega? V tem je vzrok, da navadno v začetku, ko je tako združenje majhno, je izid je bolj reven, ali ravno tako, kakor majhna zaloga (kapital) v dvajsetih letih močno naraste z obresti, narastejo velikansko nasledki po združenji mnogih v poseben namen. Ravno tako, kakor je raznovrsten namen pri napravi združb je združenje mnogotero.

Kako uspešno so se skazale združbe posojilne, kako uspešne so one pri napravi in pri nakupu raznih kmetijskih strojev in orodij, ravno tako one pri napravi skupnih, sirarij, one pri napravi združb, ktere skrbijo za delavce med saboj; one za izboljšanje živinskega plemena, one združbe za povzdigo vinoreje, i. t. d. Vse take združbe obstojè med saboj, in vsi družbeniki so ob enem tudi vdeležniki, torej je vsakemu mar za blagostanje in uspeh. Ako vender hočejo take združbe napraviti, velike zaloge, je treba pripomoči od vlade, ktera take ustanove gotovo z veseljem vsestransko podpira. Podlaga je torej svobodna združba, in brez te celo varstvo države ne more uspešno pomagati. Tu spadajo posebno kmetijske posojilne banke, ktere kmetovavcu posebno polajšajo njegovo stanje; one ga obvarjejo da ne pade v roke odrtoikov, ko potrebuje denarjev, čeravno more nekoliko obresti plačati, ki so vender vedno le majhne in pravične. Ali ravno tako so z naj boljšim uspehom tudi druge združbe ker nam spričujejo združbe za mlekarstvo in sirarstvo v Švici, ali v Ohiji (Severna Amerika), kjer so sirarije, ki podelavajo mleko od več kot 1000 krav. Tako je pa tudi v gojzdnih zadevah, tudi v tem moramo biti zložni in zložni moramo delati kakor smo že opomnili v našem listu, post., v zadevi od-

prave kozjoreje, da morajo vse občine se združiti in enake sklepe storiti. Ravno tako je tudi v vinoreji, ki je naj važnejši del kmetijstva v naši deželi in se svilorejo, tudi tu bode zdatno pospeševala združba.

Sklenemo naše besede, vendar se živo željo, da bi se še osnovale združbe, in da bi se že obstoječe lepo širile in veliko delovanje razvijale v prid in napredek kmetijstva. Ravno združbe so posredstva, s kterimi se oživlja duh za napredek, in s kterimi nastopi boljša prihodnost in blagorstanje kmetijstva.

Ktera je prava starost mladih goved za pleme.

Navadno je, da spolovilno življenje se oglasi v devetem mesecu pri govedih in se ponavlja pri telicah, vsake 3 do 4 nedelje. Goveda so vsaki letničas pripravne za plemenje. Treba je vendar, pri raznih plemenih preiskavati, kdaj da nastopi pravi čas spuščanja kar se ravna po rodu in po lastnosti izreje in po rabi živinčet. Skašnja uči, da goveda majhnega rodu dorastejo navadno nekoliko popred. Ako živinorejec ne želi da ne mu posebno močne in težke bile, jih more pol drugo leto stare po plemenu spuščati. Do tega časa se žival že dobro dodela. Ravno kakor je napčno, telice prekmalo spuščati, po plemenu, tako je tudi škodljivo, vedno čakati, ker utegnile bi telice na posled ostati jalove, zlasti take, ki se v hlevu krmijo in nikdar na pašo ne spuste.

Pri veliki in težki živini je boljše, telice okoli 2 leti stare k juncu goniti. Ako bi se junice velikega in težkega rodu prezgodaj po plemenu spuščale, gotovo bi se tudi rod s časoma poslabil: Boli, ko se mladi obilo in redivne klaje daje, tem bolj se redi tu tem poprej je godna za pleme. Zato se morajo goveda, ktere obilo in dobre kreme dobivajo, poprej po plemenu spuščati, kakor take, ktere majn klaje dobivajo, in se tako skerbno ne gleštajo. Ako živinorejec mladim govedom obilo dobro klaje poklada in jih ne goni na pašnike, ampak v hlevu redi, je umnejše, da se poprej kakor pozneje po plemenu spuščajo. Slednjič tudi skušnje učè, da tiste goveda, ki se pozno pariyo so malokdaj dobre za mleko. Opazovanje spolovilnega življenja uči, da več mleka in večja rodovitnost krav se ravna po tem, da se je mlada

živina zgodaj ubrejila, dokler život še ni dorasel na vse strani; treba je tedaj, da mlečene žleziče začno poprej se gibati.

Nekoliko o Gülihovem krompirju.

Veliko se je že pisalo, kako Gülih sadi krompir. On namreč trdi, da po njegovem načinu sajeni krompir ne gnije in da obilo sadú obrodi. Gülih zahteva da je zemlja dobro obdelana in globoko prevrana, močno gnojena in da ne zadržuje vode v sebi. Za seme priporoča velike krompirje, ki imajo bolj močno kožo, ker pravi, da se taki krompir bolj lahko zoperstavlja krompirjevi bolezni. Tudi mi priterdimo, da izverstnost semena gotovo pospešujejo izid. Gülih odločuje vsaki rastlini (vsakemu krompirju) prostor od 6—12 □' čevljev vin pokrije krompir dva pavca globoko.

Krompir ne sme nikdar priti v dotiko z gnojem, ki mora šaj nekoliko pavcev globokeje biti pod krompirjem v zemlji. Kakor hitro izrastejo štible za pol čevlja dolge jih je treba skerbno se zemljo osuti in treba je vse njene odrastlike na zunajno stran pripogniti in noter do pérja se zemljo pokriti. Tako osipanje in pripogčenje štibelj se 5 krat ponavlja in naposled postane celi kupiček zemlje, ki je na vrhu gol, v okrožji pa ima polno peres. Ker on zahteva močno, dobro pognojeno zemljo, mora biti taki prostor gotovo izversten za krompir, ker z vednem osipanjem se zemlja rahljá in zrak lahko dohaja, kar je gotovo koristno. Ko razpoka tako se osipanjem narejeni kupiček, ga je treba koj po praviti in zasuti.

Vse te posebne okoliščine, kako:šne Gülih zahteva gotovo pripomorejo, da krompir izverstno stori; ali koliko je pa prostora potrebno, koliko ta način stane dela, tako da v velikem je skor ne mogoče to storiti.

Gülih meni, da ko so štible na zvonaj prepognene, ne morejo postati majhne gobice, ktere napravijo plesnjobo, in ki izrastejo iz krompirja po stebelu v pirje. Te gobice se posebno v krompirju, ki ima tajnko kožo, in ki je ranjen, lahko napravijo. Skušaja tudi uči, da krompir ki je rasel v mokri zemlji, je navadno tej bolezni podvržen. Ko se te gobice znajdejo v okoliščinah, ki so posebno pripravne za njih razširjenje, se hitro pomnožjo po perji, in se ne neizreklivo kmalu raz-

trosijo po sosednih rastlinah krompirja. Dež jih potem od peres odplahne in odnese v zemljo, in tako pride taka bolezen k krompirju, zleze v njega in ga vniči. Kolikor bolj je koža krompirja trda in krepka, toliko bolj se zamore, zoperstavljati dohodu te gobice. In ravno zato priporoča Gulih krompir se terdo kožo. Po Gülsihu pridejo vse šti ble in njih odraski na zvonaj, torej ne morejo one od pirja izprane gobice dospeti do krompirja, torej ga ne okužijo. Čeravno ima ta način nekatere prednosti vendar je veliko zadržkov ker toliko prostora povzame, in mnogo dela zahteva, in ker se to ne da izpeljati v gospodarstvu obširnem. V peščenem svetu, sploh v rahli zemlji je sajenje po Gülchu nemogoče, ker vedno osipanje in okopavanje bi preveč že tako rahlo zemljo posušilo. Mi sami smo že imeli priložnost o tem se prepričati in hočemo tudi letos na poskuševališču tukajšnjem te skušnje napraviti.

Ker je vendar ta stvar važna, hočemo nekoliko bolj natanko o tem govoriti.

Vsakteri zna, da že veliko let traja krompirjeva bolezen. Gobica (perenospora infestans) je, ki tako hudo nagaja in ni bilo še dozday mogoče dobiti posredstva, s katerim bi se dalo to bolezen ukrotiti. V tem oziru je gotovo početje Gülichovo posebne hvale vredno, ker on je vsaj sprožil, da to stvar nekoliko preiskujemo.

Gulich je torej poklical vse kmetovavce, da bi preiskovali, vse in naj boljše stvari za se porabili. —

O žveplanju trt.

Če ravno se je že veliko pisalo, svetovato i puskusilo se nar boljším uspehom o tem predmetu, vendar ima žveplanje trt še dosti sovražnikov iz raznih uzrokov.

Eni pravjo da žveplati se ne smej, ker bolezen na grozdju je božja kazen a tak žvepla gre proti Bogu: drugi godjo tisto staro pesem, da žveplo škoduje trti; tretji pa da nimajo denarja za si ga kupiti.

Takim ljudem ne odgovorimo nič. Če človeka ne spameti lastna škoda i očiten dobiček pametnejših sosedov, tudi naše besede ga ne

bodo spreobrnile. Osoda takih glav je, da pridejo pozlo, ker ne zastopjo časa, v katerim živijo, ker se odpertimi očmi ne vidijo.

Naše besede so namenjene tistim prijatelom napredka i poboljševanja kateri pridno žveplajo s prepričanjem, da brez žvepla ni grozdja, pa trdijo, ali po lastni skušnji, ali po besedah vere vrednih mož, da vino iz žveplaniga grozdja ima duh po žveplu.

Jest pustim žveplati že peto leto posestvo mojiga očeta i moje lastno; na posestvu grofa Montekukoli-ja (ležeče med Borštom, Dolino i Žavljah v primorju) pusti žveplat pametni oskrbnik, ki ravno tako ravna se svojim nogradom, že kakih sedam let; pa ne naše, ne grofovo vino imelo v tem času duha po žveplu, ampak tako je bilo, ko takrat kadar nismo še znali za bolezen. Kje leži tedaj uzrok, da je drugim vino dišalo? Menda o tem, kako da so žveplali. Čujte tedaj, kako žveplamo mi.

Mnogo skušenj nam dokaže, da se vsede plesnjava naj rajši na bolj mehke trtne dele to je na perje, posebno na mlade, i na mehki še zeleni les: na mlade jagode, dokler je lupina še mehka i na hlasi-
ne. Tu se zarije plesnjava globoko pod olupek, zadržava rašo ali jo celo zaduši.

Mi žveplamo tedaj berž, ko začnejo čeke se odpirati. Prah se rado prime perjica, ki ima po sebi kakor smolo, i sam veter ga ne otrese. Če se pa dogodi, da dež odpere prah, je treba žveplat še enkrat.

Drugi krat žveplamo malo pred cvetjem, ko je perjace in les še zmeraj mehek, tedaj tudi podvržen boleznim; tretje krat pa potem, ko je cvetje odpalo, da obranimo drobne i mehke jagode.

Pa ni treba misliti, da po tretjim žveplanji je že vse storjeno i nograd zanemariti, ampak se večkrat prepričati jeli boleznem res odgoana. Zato ne pojdi nikdar v nograd brez meha i žvepla, a če najdeš kakšno trto, ki je kasneje obolela, jo koj potrosi.

Kdo bo pridno i skrbno delal, kakor smo ravno povedali, bo s veseljam gledal mesca Julija svoje zdrave trte, ketere obranjene od žvepla, so tako utrdile njih površje (olukepi lupine), da plesnjava se jih ne more več poprijeti; tedaj tudi več ne potrebujejo človeške pomoči za sezrežati zlahtni božji dar.

Še moram pristaviti, da žveplanje toliko bolj koristi, če je zemlja dobro pognojena; ker več hrane ko dobi trta v zemlji, toliko ložje bo pritrpela sovražnika živečiga od njenega mesa, oa njene krvi.

Iz tega vidiš, dragi čitatelj, da okoli pol Julija mesca naše trte ne potrebujejo več žvepla. Kam pa pride to do zadnje dni setembra, to je do trganja? Kako je mogoče, da mema nobenega upliva na vino? Na ta vprašanja bomo odgovorili v prihodnjim listu.

V Beču marca mesca 1870.

L. Žerjau.

c. kr. prefekt.

Kmetijski novičar.

Kakor smo že naznanili, je tu v Gorici zborovala posebna od vlade sklicana komisija, za svilstvo. Imela je 8 tajnih in 3 javne seje. Tej komisiji ki je štela osem udov je predsedoval slavni gospod dr. žl. Hlubek, vladni poslanec je bil c. kr. ministerialni tajnik gospod baron Arthur Hohenbruck.

Pripoznalo se je, da je težišče zavoda za svilstvo v znanstvenih preiskavah in opravilih; vender se je izgovorilo, da ima tukajšno poskuševališče tudi nalogo, vse napredke spoznavanja o narodi in o bolezni sviloprejk nemudoma oznaniti in skrbeti, da se kmalu razširijo taki napredki v občno korist svilorejcev. Vsled tega je vodstvo poskuševališča sklenulo, da bode tudi ono vse poskušnje v velikem izpejlalo, da ne le mnogo zdravih jajčic dobi, in zbor je pritrdil, da bo tukajšni zavod v prihodnjem priskrbel mnogo jajčic, da jih potem prodaja, in s tem se bo gotovo ustrezalo javni želji in potrebi, ker vsak bo znal, kje mu je mogoče, najti dobro zdravo seme sviloprejk.

To bode gotovo posebnega vpliva na napredek avstrijske sviloreje.

V javni seji je g. dr. Syrski, vodja muzeja v Trstu, ki se je kot sporočevavec vzhodnoazijske ekspedicije v deležil sporočal v izidu tega poslanstva, in priporočal živo potrebo, vvožnjo dobrih jajčic iz Japonskega

Razgovarjalo se je tudi o izidih sviloreje v Avstriji o bolezni sviloprejk in o podelitvi državnega darila od 5000 fr., katero se je občečalo tistemu, ki bi naznanil posredstvo, s katerim bi se dalo ukrotiti bolezin sviloprejk.

Oglasilo se jih je mnogo, vender ni mogel zbor nobenemu pripoznati darilo. Preiskavalo se je tudi delovanje tukajšnega poskuševališča v l. 1868 in 1869; ravno tako o porabi državne podpore od 15000 za l. 1870. (O tem prihodnjic). —